

Nr 696

Av herr Ullsten, angående tillämpningen av svenska straffregler på utomlands begångna gärningar.

Frågan huruvida svensk medborgare som tillfälligt vistas utomlands är skyldig att inte bara följa det främmande landets lagar utan i viss utsträckning också svensk lag är av stor praktisk betydelse, icke minst med hänsyn till svenskarnas snabbt växande intresse för utlandsresor. Huvudregeln härom finns i 2 kap. 2 § brottsbalken, som säger att svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige, som har begått brott utomlands, skall dömas efter svensk lag och vid svensk domstol. Straffbarhet föreligger i Sverige även om gärningen ej var straffbar i det land där den begicks.

Alla inhemska straffbud anses emellertid ej gälla i utlandet. Härom uttalade statsrådet Kling i ett interpellationssvar den 5 mars 1965 i andra kammaren följande.

Generella bestämmelser om vilka gärningar eller typer av gärningar som bedöms vara brott enligt svensk rätt, även när de begås utomlands, finns inte. Det möter stora svårigheter att söka utforma sådana bestämmelser. Man får gå till beskrivningarna av de olika brotten och de regler om brott som ansluter till dessa. Det förekommer att brottsbeskrivningarna uttryckligen inskränker det straffbara området till vad som sker i riket, men detta är inte vanligt. Sådana brott som mord, dråp och misshandel, stöld, bedrägeri och förskingring, skadegörelse och mordbrand är uppenbarligen oberoende av några territoriella eller nationella begränsningar. Vid andra brott är det tydligt att en begränsning gäller som grundas på en anknytning till Sverige. Ämbetsbrotten kan inte begås av annan än den som är svensk ämbetsman eller likställd med svensk ämbetsman. Brott mot tjänsteman enligt vår lagstiftning, bl. a. bestickning, kan endast begås mot svensk tjänsteman. Straffbestämmelser inom den näringsrättsliga lagstiftningen brukar anföras som exempel på straffbud som gäller endast inom landets gränser.

Beträffande en del brott kan det onekligen vara svårt att utan vidare avgöra, om begränsning till svenskt territorium gäller. Många straffbestämmelser blir det över huvud taget inte aktuellt att tillämpa på överträdelser utomlands. Å andra sidan kan den ökande samfärdseln mellan länderna aktualisera frågan om tillämpning av ett straffbud utomlands i fall som man inte har haft direkt anledning att förutse vid straffbudets tillkomst, då andra förhållanden rådde. De bestämmelser som tillhör den centrala straffrätten och som väsentligen är samlade i brottsbalken bygger i regel på kriminalpolitiska värderingar som har mera allmän giltighet. Man kan därför i allmänhet utgå från att tillämpningen av dessa straffbestämmelser inte är territoriellt begränsad.

Det är uppenbart synnerligen otillfredsställande att den svensk, som reser utomlands, icke vet vilka svenska straffrättsliga regler han är underkastad under sin utlandsvistelse. Vad gäller trafiklagstiftningen är det ett angeläget krav att få klarhet om den svenska utlandsresenären har att följa såväl vistelselandets som hemlandets regler, t. ex. vad rör alkohol i trafik. Genom ett svenskt högsta domstolsavgörande har klarlagts, att den allmänna svenska regeln om ansvar för ovarsamhet i trafik gäller också för svenska trafikanter i utlandet. Även på en rad andra områden, där värderingarna i hemlandet skiljer sig från dem, som tillämpas i vistelselandet, kan den enskilde komma i en svår belägenhet. De svenska reglerna om ärekränkning inskränker t. ex. yttrandefriheten i icke ringa omfattning. Är resenären underkastad dessa regler också såväl då han utomlands talar om sina landsmän som då han där yttrar sig om icke-svenskar?

Olägenheterna av den nuvarande ordningen mildras i någon mån av gällande åtalsregler. Å andra sidan är mindre tilltalande att svensken i utlandet på detta sätt blir beroende av åtalsmyndighetens skälighetsbedömningar i efterhand.

Vad i första hand erfordras synes vara att klara principer uppställas för i vilka fall svenska straffregler skall gälla även för svenskers handlande i utlandet. Det kan icke vara omöjligt att genom en utredning närmare klarlägga rättsläget och utforma riktlinjer för den framtida lagstiftningen.

Vidare är det uppenbarligen föga tillfredsställande att som nu sker de svenska lagstiftande instanserna antager nya straffbestämmelser av olika slag, om vilkas territoriella räckvidd oklarhet råder. Det bör därför fordras att det i varje särskilt fall avgöres om en ny straffbestämmelse är avsedd att tillämpas även på utom riket begångna gärningar.

Att nu angiva vilka principer, som skall tillämpas på detta fält, låter sig knappast göra. Mest tilltalande vore att liksom i Danmark fordra att straffbarhet i Sverige för utomlands förövad gärning skall föreligga endast om gärningen också är straffbar i gärningslandet. Mot denna linje anförde dock statsrådet Kling i nyssnämnda interpellationsdebatt åtskilliga skäl. Om denna grundregel visar sig ej kunna följas, måste andra vägar prövas.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning till klarläggande av i vilka fall svenska straffregler är avsedda att tillämpas även på gärningar begångna utom riket, samt om införande av en sådan ordning under lagstiftningsarbetet att det beträffande varje ny straffbestämmelse klart framgår hur långt dess tillämplighet i rummet är avsedd att sträcka sig.

Stockholm den 26 januari 1966

Ola Ullsten